

Jan-Wilke Reerds

Foto: Nevel van der Vorst

‘VERBONDENHEID MOET HET STREVEN BLIJVEN’

Jan-Wilke Reerds neemt eind 2023 na 23 jaar afscheid als voorzitter van de Raad van Bestuur van ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum, waar hij 38 jaar werkte. In die jaren ontwikkelde ARQ zich tot een instituut met veel aanzien, maar Reerds vindt dat bescheidenheid hem past. ‘Voor zover ik iets bereikt heb, is dat zonder uitzondering te danken geweest aan samenwerking en de bundeling van krachten. Ik kan daar niet anders dan met dankbaarheid op terugkijken.’

Door Else de Jonge

Gevraagd naar zijn drijfveren om binnen het psychotraumaveld te willen werken, vertelt Jan-Wilke Reerds dat de Tweede Wereldoorlog van grote invloed is geweest op die keuze. ‘Ik ben opgegroeid in Rotterdam, in de jaren van de wederopbouw en de Koude Oorlog,’ vertelt hij. ‘De lege plekken, ontstaan door het bombardement op de stad, maakten als kind al veel indruk op me. Dat er ook psychische schade was ontstaan, bevroedde ik toen nog niet. Maar toen ik daar later meer over te weten kwam, wist ik al snel dat ik psychologie zou gaan studeren en mensen wilde gaan behandelen die, direct of indirect,

psychische schade hadden opgelopen door de oorlog.’ In de eigen psychotherapiepraktijk die hij halverwege de jaren ’80 in Hilversum begon, deed hij al veel aan traumabehandeling. Ook de wens om op collectief niveau iets te betekenen, motiveerde Reerds tot een loopbaan rond psychotrauma. ‘Eran bijdragen dat de samenleving weerbaar wordt en zodanig wordt versterkt dat mensen beter met elkaar kunnen omgaan,’ licht hij toe. ‘Vroeger heette dat “samenlevingsopbouw”, maar ik geloof dat dit ondertussen een beetje een ouderwetse term is.’

Reerds begon bij ARQ Centrum'45 als psychotherapeut, werd daarna manager en vervolgens voorzitter van de Raad van Bestuur. 'De overgang van het uitvoerende, therapeutische werk naar een bestuurlijke functie heb ik als vrij natuurlijk beleefd', antwoordt hij desgevraagd. 'Toen ik psychotherapeut was, gaf ik al leiding aan een team. Naast klinische psychologie had ik ook organisatiepsychologie gestudeerd en een MBA gedaan, vanuit de gedachte dat ik met die combinatie van studies in brede zin betekenis zou kunnen toevoegen. Die kans heb ik bij ARQ gekregen.'

Het psychotraumaveld is wetenschappelijk een heel breed terrein geworden

Verbreiding

Toen Reerds in 1986 bij ARQ kwam werken, heette dat nog Stichting Centrum '45, een benaming die verwijst naar het centrum dat in 1973 werd opgezet om mensen die psychische problemen hadden als gevolg van de oorlog hulp te bieden. Centrum '45 vormt het begin van de inmiddels vijftigjarige geschiedenis van ARQ. Maar de verbreding van ARQ naar andere groepen die na ingrijpende gebeurtenissen met trauma te maken kunnen krijgen, had toen ook al ingezet.

'Bij Defensie kreeg men bijvoorbeeld steeds meer oog voor het feit dat militairen die op uitzending gaan naar een conflictgebied daar soms trauma's oplopen,' vertelt Reerds. 'Vanuit het ministerie kregen we het verzoek een behandelmethodiek te ontwikkelen voor veteranen met een posttraumatische stressstoornis.' Ook het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (nu VWS) meldde zich bij ARQ. 'Zij vroegen ons hetzelfde, maar dan voor vluchtelingen, die vaak uit conflictgebieden komen en daar ook niet zelden veel geweld hebben meegemaakt.' De kennis die eerder was opgedaan met oorlogstrauma's bleek een vruchtbaar uitgangspunt voor de behandeling van andersoortige trauma's.

De afgelopen jaren ontwikkelde ARQ zich tot een in de hele wereld uniek psychotraumacentrum. Naast eerste, tweede en derde generatie oorlogsgetroffenen, worden ook veteranen, vluchtelingen en mensen die beroepshalve met schokkende situaties te maken kunnen krijgen, geholpen: medewerkers van de politie, de brandweer of een NGO. Bovendien zet ARQ zich vol in op kennis delen, opleiden en preventie.

'We hebben als Raad van Bestuur altijd gekeken hoe we belanghebbenden konden ondersteunen,' zegt Reerds.

'We zijn daarin zowel reactief als proactief geweest, hebben beluisterd wat de samenleving van ons vroeg en gekeken hoe we dat zo goed mogelijk konden realiseren. Maar daarnaast hebben we, actief pionierend, gezocht naar samenwerking met andere organisaties en met individuen, om met hen waarde te kunnen toevoegen. Als je dat institutioneel weet te verankeren, ben je duurzaam verbonden met de samenleving.'

Psychedelica

Wat zijn volgens Reerds, naast die verbreding naar meer doelgroepen, de belangrijkste ontwikkelingen geweest binnen ARQ? 'We hebben ons niet alleen als behandelcentrum ontwikkeld, maar zijn ook expertisecentrum geworden. Kennisontwikkeling is inmiddels een heel belangrijke pijler binnen ARQ.' Dat laatste is niet alleen terug te zien in de eigen onderzoeksafdeling en de kenniscentra die ARQ heeft, maar toont zich ook in de acht hoogleraren die namens ARQ benoemd zijn. Zij zijn verbonden aan verschillende universiteiten in binnen- en buitenland en doen allemaal wetenschappelijk onderzoek naar psychotrauma binnen hun specifieke vakgebied, van geschiedenis tot klinische psychologie. Reerds noemt in dit verband ook het experimenteel onderzoek naar de helende effecten van psychedelica-gebruik bij traumabehandeling, dat zeven jaar geleden onder auspiciën van ARQ gestart is. 'Ik heb daar hoge verwachtingen van. Als derdelijns-instituut zien we dat een posttraumatische stressstoornis chronische vormen kan aannemen. Met dit onderzoek kunnen we mogelijk nog veel waarde toevoegen aan behandelingen. Het psychotraumaveld is wetenschappelijk een heel breed terrein geworden. We bekijken het terrein tegenwoordig vanuit een diversiteit aan perspectieven, niet alleen dat van psychologen en psychiaters, maar ook dat van sociologen en bestuurskundigen. Een enorme rijkdom die mooie mogelijkheden tot samenwerking biedt.'

Politie en OM

De kennis die ARQ opdoet, deelt de organisatie in de wetenschappelijke en de zorgwereld, nationaal en internationaal, maar ook met andere belanghebbenden. 'We zetten die bijvoorbeeld ook in voor preventiewerkzaamheden en voor de beperking van trauma na een ramp. Zo hebben we in de afgelopen jaren medewerkers van de Politie en het Openbaar Ministerie getraind in weerbaarheid. In beide organisaties vormen de door ons getrainde medewerkers het Team Collegiale Ondersteuning. Dat vangt collega's op na een impactvolle gebeurtenis en kan waar nodig ook professionele hulp inschakelen.' ARQ geeft daarnaast advies bij 'flitsrampen' - plotselinge, zeer heftige gebeurtenissen zoals de Bijlmerramp in 1992 en

de ramp met de MH17 in 2014 - en bij 'slow onset disasters': gebeurtenissen waarvan de negatieve psychische gevolgen langzamer ontstaan en waarvan de aardbevingen in Groningen een voorbeeld zijn.

Blijven luisteren

Reerds hoopt dat bestuurders in het psychotraumaveld de komende jaren blijven inzetten op verbinding. 'Niet voor niets hebben wij "Verbondenheid – toen, nu en in de toekomst" als credo gekozen voor ons jubileumjaar. Verbondenheid moet het streven blijven. En daarbij gaat het ons niet alleen om de verbondenheid van ons werkveld met getraumatiseerde mensen die hulp zoeken, maar ook om onze connectie met hun omgeving en met de samenleving als geheel als zich een ramp voordoet.' Traumatische gebeurtenissen raken al die niveaus, betoogt hij. 'En dus moet je ook op al die niveaus blijven luisteren.' Hij heeft het als een 'enorm voorrecht' ervaren dat hij gedurende zijn voorzitterschap grote herdenkingen kon bijwonen als representant van ARQ. 'Herdenkingen van de Bijlmerramp, de Tweede Wereldoorlog, de ramp met de MH17, maar ook de nationale herdenking van Politie en Brandweer en die van de Watersnoodramp zijn uitingen van collectief verdriet, die laten zien welke plek wij getroffen en willen geven in onze samenleving. Ook dat zijn belangrijke bronnen van informatie voor een organisatie als de onze.'

'Ik zeg wel eens dat wij acteren op de echo's van het verleden.'

Inspirerende kracht

Reerds kijkt er wel naar uit om straks meer tijd te kunnen besteden aan dingen die hij ook graag doet, maar die in de afgelopen jaren vaak bleven liggen 'omdat mijn primaire taken bij ARQ lagen': zeilen, klussen - 'dat vind ik heel ontspannend' - en veel meer lezen. Hij benadrukt gedurende het gesprek meerdere malen dat, voor zover ARQ onder zijn leiding iets bereikt heeft, dat toch vooral te danken is aan samenwerking en de bundeling van krachten - tussen ARQ-medewerkers onderling én tussen ARQ en andere organisaties - en dat krediet daarvoor niet hém als individu toekomt. 'Ook hier is verbondenheid een centraal begrip,' stelt hij. 'De bevlogenheid en betrokkenheid van ARQ-medewerkers die ik hier van meet af aan gezien heb, ook toen het veld nog veel minder geprofileerd was, heb ik, net als de enorme veerkracht die ik gezien heb bij de mensen die wij in behandeling hebben, altijd een inspirerende kracht gevonden. De samenwerking met andere organisaties is daarnaast een grote

stimulus voor onze ontwikkeling geweest. Ik kan daar alleen maar met dankbaarheid op terugkijken.'

Jan-Wilke Reerds vertrekt bij ARQ terwijl er veel aan de hand is in de wereld. Hoe kijkt hij daar tegenaan? 'Ik zeg wel eens dat wij acteren op de echo's van het verleden. Veel van wat er gaande is in de wereld - en dan denk ik nu bijvoorbeeld aan de oorlogen in Oekraïne en in Gaza en aan de aardbevingen in Noord-Afrika en Afghanistan - raakt later in de tijd het psychotraumaveld. In verbondenheid blijven leren en blijven meebewegen is belangrijk: als we dat doen, kunnen we echt een verschil maken en bijdragen aan een weerbare samenleving.'

Else de Jonge – Tekstschrijver en journalist.

JAN-WILKE REERDS

Jan-Wilke Reerds (1959) werkte 38 jaar bij ARQ. Hij studeerde klinische en organisatiepsychologie aan de Universiteit van Utrecht en volgde een MBA-opleiding aan de Business School Nederland. Reerds was wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit van Leiden en zette in Hilversum een eigen praktijk op als psycholoog en psychotherapeut. Na dertien jaar als psycholoog en psychotherapeut te hebben gewerkt voor wat toen nog Stichting Centrum '45 heette, werd hij er in 1989 manager. In 2000 werd Reerds benoemd tot voorzitter van de Raad van Bestuur van Centrum '45, een organisatie die in de loop van jaren fuseerde met diverse andere met trauma gerelateerde organisaties en die sinds 2007 bekend staat als ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum.

MELINA RAKIC

Sinds 1 december 2023 is Melina Kappeyne van de Coppello-Rakic de nieuwe voorzitter van de Raad van Bestuur van ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum. Zij volgt hiermee Jan-Wilke Reerds op. De Raad van Bestuur van ARQ, Stichting 1904-1945 en Stichting Pelita bestaat nu uit Melina Rakic en Ate Osinga.